

Een Vlaamse krant en een Belgische partij

De visie van Standaard-journalist Jozef Staels in december 1945

De *fall-out* van de collaboratie met de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog had een verwoestend effect. De Vlaamse beweging raakte daardoor grondig gecompromitteerd. Het Vlaams nationaal besef was door de oorlog sterk verzwakt maar niet afgestorven. Voor vele overtuigde Vlaamsgezinden was de erkenning van het Belgische vaderland evenwel een kernelement geworden. Zonder dat was Vlaamse emancipatie in hun ogen ondenkbaar. De oorlog sleepte na de bevrijding in september 1944 immers nog maanden aan en de strijd werd pas gestaakt in mei 1945. 'De vijand' was dus volstrekt geen abstract begrip. Daarnaast waren voor vele flaminganten ook het katholicisme en de trouw aan kerk en koning een kernelement. Die trouw was tijdens de jaren 1930 en de bezetting een tegengif voor de nationaal-socialistische verleiding gebleken.

Wanneer de bevrijding in september 1944 het land overspoelde, moesten Duitsers en collaborateurs de wijk nemen. Het was het sein om te beginnen aan de opbouw van een vernieuwd politiek bestel. De flamingantisch-katholieke opinie moest daarin een plaats vinden. Een van de belangrijkste persorganen die deze stroming een stem gaven, was de op 5 oktober 1944 verschijnende *De Standaard*. Maar was dit wel de oude, vooroorlogse krant?

EEN NIEUWE KRANT MET EEN OUDE TITEL

Mede dankzij de titel was de verwijzing naar een radicaal flamingantisme natuurlijk nooit ver weg. Deze titel deed in de ogen van velen al te zeer denken aan de vooroorlogse *De Standaard* onder leiding van de katholieke politicus Gustaaf Sap. Sap was op 19 maart 1940 overleden. Zijn krantenbedrijf probeerde de oorlog te overleven door zich aan te passen aan de bezetting. Dat leidde ertoe dat na de bevrijding het sekwester werd ingesteld waardoor de familie Sap tijdelijk werd uitgeschakeld. Anderen sprongen in de het daardoor ontstane gat en gaven het dagblad opnieuw uit. Door velen werd de titel echter beschouwd als al te nauw verbonden met de collaboratie. Het blad kreeg vanaf 10 november *De Nieuwe Standaard* in de kop in de hoop zo aan te tonen dat de krant geen banden had met het vooroorlogse Vlaams-nationalisme. Maar dat de krant mikte op het flamingantische of minstens Vlaams-voelende deel van de katholiek gezinde publieke opinie was duidelijk.

Deze krant had inderdaad andere eigenaars. Ze was de emanatie van de West-Vlaamse industriëlen Tony Herbert¹ en Leon Bekaert² en hun naamloze vennootschap De Gids.³ Bekaert trad vooral op als financier en de wat jongere, charismatische Herbert verzamelde en animeerde mensen die wilden timmeren aan de vormgeving van de katholieke opinie. Er was immers een grondig vernieuwde partij nodig. Deze groep mensen wordt ondertussen in de historiografie als 'de herbertianen' beschreven. Herbert was de man die de redacteurs en andere medewerkers uitkoos. Deze mensen profileerden zich als ware politieke ondernemers want de persorganen van De Gids bezorgden hen niet alleen invloed maar leverden ook winst op. Die werd onder meer geïnvesteerd in de katholieke partij die zich ondertussen aan het heruitvinden was.

Herberts invloed kan moeilijk overschat worden. Hij had een neus voor het ontdekken van briljante jonge krachten. Maar dat heeft een keerzijde. Precies omdat ze zo getalenteerd waren, ontsnapten ze op de duur aan zijn invloed. Veel van zijn jongere geestesgenoten groeiden later weg van hun mentor. Het is de ironie van de geschiedenis dat Herbert uiteindelijk naast een politieke carrière op het voorplan greep, terwijl veel jongere herbertianen parlementslid en zelfs minister zouden worden. Herbert beschikte over een tomeloze energie en over visie. Maar hij sleepte ook zijn autoritaire en anti-Belgische vooroorlogse verleden met zich mee en dat zorgde voor voorbehoud en zelfs regelrechte tegenstand.

Onderhavige bron is een brief van journalist Jozef Staels, behorende tot de allereerste kern redacteurs van *De Nieuwe Standaard*. De brief werpt licht op de interne keuken van de krant, op het geboorteproses van de cvp, op de rol van Herbert en de herbertianen... Maar ook op het Vlaamse natiebesef dat een plaats moest vinden in de nieuwe Belgische en Europese constellatie zoals die door de geallieerde overwinning op de Duitsers werd bewerkstelligd. De brief werpt ook meer licht op de redenen waarom Herbert uiteindelijk invloed zou verliezen en wegdeemsterde.

Deze brief was uitdrukkelijk bedoeld om invloed uit te oefenen. Hij is gericht aan "Berten" en was ook bestemd voor de katholieke politicus Michiel Vandekerckhove, een rijzende ster in de partij.

1. Lokeren 26 juli 1912-Kortrijk 3 oktober 1959.

2. Zwevegem 9 december 1891-Zwevegem 19 december 1961.

3. Over de geschiedenis van de krant, gelardeerd met persoonlijke herinneringen: G. Durnez, *De Standaard. Het levensverhaal van een Vlaamse krant 1914-1948*, Tielt-Weesp, 1985. Zie ook K. Van Nieuwenhuyse, *De klauw van een papieren leeuw. Een politieke geschiedenis van de krant De Standaard (1947-1976)*, Leuven-Voorburg, 2005.

Michiel Vandekerckhove achter het spreekgestoelte tijdens zijn gelegenheidstoespraak bij de uitreiking van de Orde van de Vlaamse Leeuw aan Jozef Van Overstraeten, Aalst, 26 juni 1980. [Foto, ADVN, Dann, VFB838]

DE BESTEMMELINGEN

'Berten' is de in West-Vlaanderen gebruikelijke aanspreekvorm van de voornaam Albert. In de kringen van *De Nieuwe Standaard* wijst dit naar alle waarschijnlijkheid in de richting van de redacteur-economie Albert Coppé. Hij werd geboren in Brugge op 26 november 1911. In de jaren dertig was hij een briljant student in Leuven en dat leidde tot een academische carrière die begon in 1941. Na de bevrijding werd aan hem gedacht om de verslaggeving over het economische leven te leiden op *De Nieuwe Standaard*. Dat Staels 'Berten' goed kende, is duidelijk en dat zal het gevolg geweest zijn van het feit dat ze collega's waren. Het was anders niet zo gebruikelijk om iemand op dergelijke vertrouwelijke manier met de voornaam aan te spreken. Bovendien kenden de twee elkaar duidelijk al veel langer. Staels geeft zelf toe dat zijn laatste brief al "zeer lang" geleden was. Blijkbaar is dat langer dan een jaar en vermoedelijk zelfs van vóór de bezetting.

Staels noemt 'Berten' "*een politicus in wording*" en commissaris van de n.v. De Gids, de vennootschap die een steunpilaar was van de zich vormende partij. Coppé was – naast zijn werk voor universiteit en krant – persoonlijk ook actief in de politiek. Het was in december 1945 al duidelijk dat deze briljante econoom een rijzende ster kon worden. Coppé had invloed. Hij was dus de aangewezen persoon voor Staels om zijn kritische bedenkingen over zowel de krant als de zich vormende katholieke partij te ventileren.⁴

De tweede man die hij als bestemming voor zijn bedenkingen wenste, was de West-Vlaamse advocaat Michiel Vandekerckhove, geboren op 20 januari 1909. Het was de bedoeling dat 'Berten' hem de brief zou voorlezen maar door een speling van de geschiedenis kwam de brief in de handen van Vandekerckhove en belandde hij in zijn persoonlijk archief. Dankzij het feit dat dit archief werd overgedragen aan het ADVN, is het gered voor de toekomst en beschikbaar voor verder onderzoek.⁵ Het is een bijzonder rijk archief. Vandekerckhove speelde immers tientallen jaren lang een belangrijke rol in de katholieke opinie en in de Vlaamse beweging.

Vandekerckhove was eveneens een geboren West-Vlaming en kreeg zijn vorming in de tijd toen het Vlaams-nationalisme fel botste met de bisschoppen en met de gezagsgetrouwe organisaties van de katholieke actie. Hij laveerde een tijd tussen de twee stromingen in maar koos uiteindelijk voor een constructieve

4. Er bestaat een kleine kans dat het niet om Albert Coppé gaat maar dat 'Berten' verwijst naar de West-Vlaamse politicus Albert De Clerck, geboren in 1914. Ook deze man was een generatiegenoot van Staels en een herbertaan die bovendien bij de n.v. De Gids betrokken was. Hij was actief als advocaat en politicus in Kortrijk en zat dus geografisch en politiek in de buurt van Michiel Vandekerckhove. In 1946 werd hij volksvertegenwoordiger. Staels behoorde in 1975 tot het Uitvoerend Comité van vrienden die zorgden voor de redactie van *Albert De Clerck: gedenkboek*. Ook Michiel Vandekerckhove en André Demedts speelden in dit comité een belangrijke rol.

5. ADVN, BE ADVN AC654 – Archief Michiel Vandekerckhove, D12594(1/1).

opstelling binnen een 'Belgische' context. Hij bleef buiten de collaboratie en had tijdens de bezetting akelige ervaringen met de militie van het vnv. Hij liet zich inschakelen in het verzet. Mede daardoor was hij in staat een belangrijke rol te spelen in de jaren na de bevrijding. Hij droeg bovendien fors bij aan de herleving van de Vlaamse beweging. Hij kreeg dan ook terecht een biografie.⁶

Na de bevrijding was Vandekerckhove een rijzende ster aan het firmament van de katholieke partij die zich met het zogenaamde *kerstprogramma* ideologisch grondig vernieuwde.⁷ Deze inhoudelijke discussies waren al begonnen tijdens de bezettingsjaren, mede onder impuls van de onvermoeibare Herbert. Ze werden – dankzij de Duitse aftocht – met des te meer vuur verder gezet en bevrucht door de invloeden die uit de geallieerde landen kwamen, de Angelsaksische overwinnaars in de eerste plaats. Het is geen toeval dat Herbert een nauwe band met Londen en het Britse Gemenebest propageerde. Een van de kanalen waarlangs die buitenlandse ideeën het land binnensijpelden, werd gevormd door zijn krant. Vandaar dat Herbert absoluut een degelijke buitenlandredactie wenste.

Staels behoorde toen al tot de redactie. Wie was hij?

DE JOURNALIST JOZEF STAELS

Jozef Staels is in de historiografie van de Vlaamse beweging in de coulissen verdwenen. Ook zijn werk voor de krant is ondertussen gehuld in nevelen door het ontbreken van voldoende archivalische bronnen. In het uitvoerige werk van Gaston Durnez komt hij maar één keer voor en dan nog in de vorm van een persoonlijke herinnering.⁸ Hij speelde nochtans geen onbelangrijke rol. Toen Jan De Spot, vriend en zwager van Albert Coppé, op de redactie aankwam op 2 november 1945 trof hij op de buitenlandredactie slechts drie journalisten aan waaronder Luc Vandeweghe (schuilnaam E. Troch) die later tientallen jaren lang de buitenlandberichterij zou domineren.⁹

De Spot was op dat ogenblik nog in Brits uniform omdat hij als verbindingsofficier dienst deed en had als zodanig lange tijd op Britse bodem verbleven. Herbert zei hem *"bijna onmiddellijk: 'Gij zijt de man die ik nodig heb. Gij moet mijn redacteur buitenland worden.' Ik had toen al wel wat geschreven in enkele bladen, zodat er wel enige reden voor dat voorstel was. Als adjunct-redacteur kreeg ik Luc van de Weghe, de man die nu bekend staat als E. Troch. Betsy Hollants had toen de hoofdredactie samen met Maurice Roelants. Bij de ploeg waren toen ook al: Herman de Ceuster, Jan Botermans, Hubert van Herreweghen, Gaston Durnez, Jef Staels en Marc Sleen."*

6. R. Vanlandschoot, *Michiel Vandekerckhove. Leven en werk*, Tielt, 1980.

7. Zie hierover M. Van den Wijngaert, *Ontstaan en stichting van de C.V.P./P.S.C. De lange weg naar het kerstprogramma*, Antwerpen-Amsterdam, 1976.

8. G. Durnez, *De Standaard [...]*, p. 508.

9. G. Durnez, *De Standaard [...]*, p. 504.

Portrettekening van Jozef Stael door Marc Sleen, in G. Durnez, *De Standaard. Het levensverhaal van een Vlaamse krant 1914-1918*, Tielt-Weesp, 1985, p. 519. [ADVN, VB12293]

Daaruit leren we alvast dat Herbert zijn buitenlandredactie nog wilde versterken.¹⁰

Staels schreef onderhavige brief in Meerbeke, tegenwoordig onderdeel van de stad Ninove. Het was de plaats waar het ouderlijk huis stond. Vader heette Eugenius Achilles en moeder Rachel Stephania Sonck. Jozef was er geboren op 7 juli 1917. Zoals zovele andere katholieke jongeren die tijdens de oorlogsjaren waren geboren, werd hij een jongvolwassene in de latere jaren 1930. Een belangrijk deel van deze generatie koos in de jaren van de jeugd- en studentenbeweging voor de organisaties van de Katholieke Actie in plaats van voor het Vlaams-nationalisme. Dat is ook zo voor Staels. Dat behoedde hem voor de collaboratie en hij werd tijdens de oorlog actief in het verzet. Twee jongere broers slaagden erin naar Groot-Brittannië te ontkomen. Daar streden ze mee in de rangen van de Britse luchtmacht als vliegend personeel, hetgeen bepaald geen ongevaarlijke bezigheid was.

Dat Staels een belangrijke rol kreeg toebedeeld als een van de eerste redacteurs is dus geen toeval. Hij behoorde tot de jongeren die al in de kijker hadden gelopen. Het zogenaamde voorlopig organisatiecomité dat de inrichting van de katholieke partij vorm wilde geven, mikte onder meer op de jongere katholieken die tijdens de oorlog gekozen hadden voor het verzet. Dan kwam je al snel terecht in de studiegroepen die door Herbert werden geanimeerd en waar druk werd gedebatteerd over de toekomst. Mark Van den Wijngaert bestudeerde de vormingsfase van de CVP en noemt zijn naam als één "*van een aantal jongeren, die zich voor de oorlog voor de Katholieke Actie hadden ingezet*". Nadien kwamen deze jongeren onder invloed van Herbert en na de bevrijding volgde er samenwerking van deze jonge mannen met het zogenaamde voorlopig organisatiecomité van de partij. Robert Vandekerckhove, een echte herbertiaan, was de spilfiguur van dit comité. Hij werd overigens door de N.V. De Gids betaald.

Staels was dus meer dan journalist. Hij behoorde in de prille beginperiode tot de raadgevers van de oprichters van de katholieke partij. Hij was op dat vlak op de redactie overigens volstrekt geen buitenbeentje, integendeel zelfs.¹¹

Daarbij was zijn denkkader niet alleen internationaal en Belgisch maar ook – en heel uitdrukkelijk! – Vlaams. In zijn brief lezen we, verwijzend naar de komende verkiezingen die op 17 februari 1946 zouden plaatshebben: "*Het groot probleem, indien ge wint, is dit: waar haalt ge in Vlaanderen de noodige jonge elementen met internationale (nationale is definitief onvoldoende) standing, om de 'revo-*

10. Getuigenis van Jan De Spot in de BRT-uitzending in de reeks *Ten huize van...* onder leiding van Joos Florquin, uitzending op 6 februari 1977. Tekst beschikbaar via de website van de Digitale bibliotheek van de Nederlandse Letteren, dit citaat op p. 218.

11. Hij komt als "*J. Staels*" voor in de opsomming van deze jongeren in de studie hierover van M. Van den Wijngaert, *Ontstaan en stichting van de C.V.P./P.S.C. [...]*, p. 29. Deze opsomming wordt herhaald in: M. Van den Wijngaert (m.m.v. Brigitte Henau), *De lange weg naar het kerstprogramma (1936-1951)*, in: *Tussen Staat en Maatschappij 1945-1995. Christen-democratie in België*, Tielt, 1995, p. 36.

lutie' te voltrekken? Ik vrees dat Brusselaars en Walen u weer te sterk zullen zijn. De 'Vlaamsche specialiteit' is nog steeds ruwe volkskracht en werklust; nog niet de denkstijl en het leidersvermogen der elite..." Staels zag het liever anders evolueren. Zoveel is duidelijk. Zijn brief moest daar aan bijdragen. Al is het duidelijk dat hij ook zijn persoonlijke rol wilde versterken en zijn broers op professioneel vlak een duw in de rug wilde geven.

DE BRONTEKST

De bewuste brief van Jozef Staels bestaat in totaal uit zes vellen briefpapier, volgeschreven in klaar en helder handschrift, zonder fouten of doorhalingen maar ook zonder enige marge. Hier was iemand aan het werk die kon schrijven en goed wist wat hij aan het papier wilde toevertrouwen.

"Meerbeke 6 – XII – 45.

Berten,

Mijn laatste brief aan u dateert van zeer lang geleden, wat als excuus kan gelden voor de overdreven lengte, welke deze hier wellicht zal krijgen.

Ik ben nu een jaar journalist, waarvan meer dan de helft in het buitenland zoals het een modernen "redacteur-buitenland" past. Ik veronderstel dat ik nu reeds de onontbeerlijke minimum-ervaring bezit, om te kunnen spreken "met kennis van zaken" zoals men zegt. — Vermits mijn ervaring journalistiek en politiek is, en gij een politicus in wording alsmede commissaris van de "N.V. De Gids" zijt, is het onderwerp van dezen brief meteen omschreven. Ik ga u dus even onderhouden over 1- Standaard-journalisme, en 2- C.V.P. politiek. Ik richt me ook tot dhr. Mich. V.d. Kerckhove. Gelieve hem dit schrijven voor te lezen.

Vooraf nog dit: ik wensch zo weinig mogelijk "in personam"¹² en zooveel mogelijk "in et ad rem"¹³ te spreken. Indien ik personen critiseer, gelieve zulks dan niet te beschouwen als lastertaal enz. — Ik heb het tégen niemand; wèl vóór iets.

I. Toen dhr. Herbert me de nalatenschap van den schielijk verdwenen heer Serruys¹⁴

12. "In personam", vertaling: het vermelden van persoonsnamen.

13. "In et ad rem", vertaling: in directe bewoordingen en zonder omwegen.

14. Elie Serruys, (26 augustus 1912-4 augustus 1983), was als chef binnenland een belangrijk medewerker van de vooroorlogse *De Courant* geweest, het dagblad dat door Bekaert destijds werd gefinancierd. Na de bevrijding hoorde hij vermoedelijk tot de eerste equipe van de redactie die door Bekaert en Herbert werd samengebracht. Maar blijkbaar slechts voor heel korte tijd, hetgeen een gat sloeg dat door Staels moest worden opgevuld. Hij was tijdens de bezetting in de administratie gestapt als naaste medewerker van Willem Melis en dat kan hem na de bevrijding tijdelijk buitenspel hebben gezet vanwege verdenkingen van collaboratie. Vermoedelijk alludeert Staels hierop.

Maerkeke 6-XII-45.

Berten,

Mijn laatste brief aan u dateert van zeer lang geleden, wat als excuus kan gelden voor de overdreven lengte, welke deze hier wellicht zal krijgen.

Ik ben nu een jaar journalist, waarvan meer dan de helft in het buitenland (zoals het een modern "redacteur-buitenland" past). Ik veronderstel dat ik nu reeds de onontbeerlijke minimum-ervaring bezit, om te kunnen spreken met kennis van zaken, zoals men zegt. — Vermits mijn ervaring journalistiek en politiek is, en jij een politicus in wording, alsmede commissaris van de "N.V. de Gids", zijt, is het onderwerp van dezen brief meteen onschreven. Ik ga u dus even onderhouden over 1- Standpunt-journalisme, en 2- C.V.P. politiek. Ik richt me ook tot dhr. Mich. V.d. Kerckhove. Gelieve hem dit schrijven voor te lezen.

Vooral nog dit: ik wensch zoo weinig mogelijk "in persona", en zoo veel mogelijk "in et ad rem" te spreken. Indien ik personen criticiseer, gelieve zulks dan niet te beschouwen als lastertaal enz. — Ik heb het tegen niemand; wél voor iets.

I- Toen dhr. Herbert me de nalatenschap van den schielijk verdwenen heer Ferruyt overmaakte, waren er zef standpuntredacteuren onder leiding v. juffr. Hollandts. Ik was gansik alleen voor mijn rubriek. Het blad was wat kleiner dan nu, en minder degelijk. Ik had toen ook nog al het "borlogtimmer" voor mijn deel, wat nu niet meer bestaat.

overmaakte, waren er zes standaardredacteurs onder leiding v. Juffr. Hollandts.¹⁵ Ik was gansch alleen voor mijn rubriek. Het blad was wat kleiner dan nu, en minder degelijk. Ik had toen ook nog al het "Oorlogsnieuws" voor mijn deel, wat nu niet meer bestaat.

Thans zijn er 22 à 23 Standaardredacteurs (ik laat de andere Gids-publicatie's buiten beschouwing) onder de leiding v. dhr. Roelants.¹⁶ Zooals reeds gezegd is het blad beter, maar niet in de verhouding 6/23.

Er zijn thans een derde overbodige redacteurs, en eveneens een derde onbekwame: menschen die noch denken, noch schrijven kunnen zoals het behoort; dilettanten die in de onooglijke bureelen samendrommen tot een vriendjesklikek en er nog steeds méér binnenhalen, want de "N.V. De Gids" betaalt beter dan andere ondernemingen, waar men méér moet werken en méér moet weten. Het wordt stilaan een krekkelkolonie van vleiers en drukdoeners, waaronder de V.N.V.'ers en reactionnairs niet ontbreken. En de Dinastos!¹⁷

"Men zegt" dat dhr Bekaert, ziende dat hij zijn broek niet gaat scheuren zoals destijds aan de "Courant"¹⁸, millioenen in de zaak investeert, zoodat dhr Herbert kan "werven" naar hartelust.¹⁹ Mijns inziens een slecht gebruik van goed geld. (Toen ik aangeworven werd, was hij nog zeer spaarzaam.)

15. Betsy (Elisabeth) Hollants (Turnhout 27 januari 1905-Cuernavaca, Mexico 9 juni 1996). Was voor de oorlog secretaresse van Gustaaf Sap en redactrice van *De Standaard* en *De Morgenpost*. Zij profileerde zich daarna sterk tegen het antisemitisme. Zij kwam in het verzet terecht en moest onderduiken in de Ardennen. Herbert zocht haar meteen na de bevrijding op met de vraag om de redactie te leiden. Zij deed dat tot in 1946 toen ze ontslag nam uit onvrede met Herberts visie op het buitenlandse beleid en de zakelijke politiek.

16. Maurice Roelants (Gent 19 december 1895-Sint-Martens-Lennik 25 april 1966), vooral bekend als literator. Hij werd half februari 1945 aangesteld als hoofdredacteur van Herberts weekblad *De Spectator*. In mei 1945 zat Hollants in de Verenigde Staten voor reportagewerk en werd ze in Brussel op de redactie van de krant vervangen door Roelants. Na haar terugkeer liet Hollants weten dat zij een andere richting wenste uit te gaan waardoor Roelants zijn zogenaamde coördinatietaak bleef houden, naast Hollants. In december 1945 was haar verantwoordelijkheid dus al heel wat kleiner dan in de prille beginperiode. Ook Roelants bleef niet lang aan het roer en verkoos emplot in de pers in Nederland. Jan De Spot werd daarna hoofdredacteur.

17. Het is duidelijk dat Staels afkeer koesterde tegenover de gewezen leden van antidemocratische groeperingen die in de jaren dertig de Nieuwe Orde waren toegedaan. Hij wist daarbij zeer goed dat baas en mentor Herbert zelf in deze kringen had verkeer en nog altijd werd getekend door het autoritaire gedachtegoed. Samen met de zogenaamde 'reactionnairs' vormden ze een stroming die hij onverenigbaar achtte met de koers die de katholieke opinie, de partij en de krant op politiek vlak moesten inslaan.

18. *De Courant*: vooroorlogse concurrent van de al te zeer Vlaams-nationalistisch ervaren *De Standaard* zoals die door Gustaaf Sap geleid werd. Verscheen van september 1937 tot mei 1939 en werd gedragen door de katholieke sociale organisaties en mede gefinancierd door Leon Bekaert. Godfried Develter was hoofdredacteur en politiek directeur van deze krant. Afgewaarlijgd bestuurder was Robert Vandeputte.

19. In de woorden van Betsy Hollants, geïnterviewd door Durnez, *De Standaard* [...], p. 504: "Hij zag de zaken heel groot, nam te veel redacteurs in dienst, maakte grote kosten. Allemaal op zijn eentje, zonder mij te kennen. Ik protesteerde en zei dat wij niet zoveel volk nodig hadden. Tevergeefs." Haar uitlatingen ondersteunen de woorden van Staels over het aanwervingsbeleid van Herbert.

“Men zegt” ook, dat men zooveel menschen bankbriefjes laat eten om ze te “binden” zoodat ze niet elders gaan schrijven.

Nóg slechter. — Eén voorbeeld onder vele: de niet-lezenswaardige “hoofdartikels” worden meestal geschreven door den zwaren en plompen, verouderden en gecompromitteerden Paul De Mont²⁰, gewezen leider van Rex-Vlaanderen. Hij wordt royaal betaald, waarom? — Om niet elders te schrijven? Komaan, de man heeft voor altijd afgedaan. Welke partij zou met een Rex-schouwgarmituur gediend zijn? — Trouwens, het feit dat deze en vele andere redacteurs of medewerkers hun naam niet mogen gebruiken, stemt tot nadenken.

Nee, de zaak is deze: dhr. Herbert omringt zich met een soort “schrijvende lijfwacht”, en dát is mis — niet van zijn standpunt, maar van het zakelijk, bovenpersoonlijk standpunt. Ik heb niets tegen dhr Herbert, integendeel. Maar redacteurs moeten aangeworven voor hun journalistieke waarde, en dhr Herbert is geen kenner te dezer zake. Hij heeft reeds veel verkeerde aanwervingen op zijn... passief. Hij is wél een dynamisch, progressief man, een sympathieke rukwind. Hij is een goed businessman, en zal misschien een staatsman worden. Maar een Uitgeversmaatschappij is geen Katoenfabriek²¹ en evenmin een politiek “Kransken” om persoonlijk prestige te vestigen.

Nee, het gaat hier niet goed. Ik word genoeg betaald hoor, maar kwitatief gesproken zijn er teveel menschen die bij vergelijking té veel ontvangen. Ik ga geen namen noemen. Dhr Roelants, die wel aan zes bladen — hier en in Nederland — medewerkt, is voorzeker een literair talent. Maar even zeker is hij op politiek gebied een onbevoegde dilettant. Ik denk dat hij uit den citroen alles perst wat hij kan, in afwachting van een andere citroen.

De zaak werd verkeerd opgezet met Juffr. Hollandts (brrr!) en wordt mijns inziens verkeerd uitgebouwd. Arme miljoenen des heeren Bekaert, ik hoop voor u dat ik me vergis! — Intusschen moet ik nu trachten Neurenberg²² te bereiken per trein (3 dagen), daar men geen auto kan afstaan voor buitenlandsch gebruik. Had men maar evenveel auto's als redacteurs!

Mijn critiek op de “Standaard”, geldt ± ook voor de “Spectator”.²³

20. Paul De Mont (Ninove 1 januari 1895–Ninove 10 november 1950): oudstrijder 14-18 en oorlogsinvalid. Hij schreef in het interbellum pacifistisch getinte boeken en toneelstukken en was vanaf 1939 als journalist verbonden aan *De Standaard*. Hij was gedurende enkele jaren het boegbeeld van Rex-Vlaanderen maar kwam in botsing met Degrelle. Tijdens de bezetting hield hij zich afzijdig van de collaboratie.

21. Herberts bedrijf heette voluit de N.V. Kortrijkse Katoenspinnerij.

22. Om in deze stad het proces voor het internationaal tribunaal tegen de kopstukken van Nazi-Duitsland bij te wonen.

23. Weekblad *De Spectator* was eveneens door Herbert opgericht binnen de n.v. De Gids. Het was bedoeld voor een lezerspubliek van Vlaamse katholieke intellectuelen. Het heette voluit *De Spectator. Weekeindblad van “de Nieuwe Standaard” gewijd aan staatkunde, economie, kunst- en geestesleven*. Het verscheen vanaf einde 1944.

II. Wat de "Politiek" betreft, onmiddellijk *déze* vraag: gelooft ge nog dat *ónze* generatie zich moet opstellen *achter* de Herbert-generatie? Ik niet — (ik geloofde het trouwens nooit). Herbert heeft *u* nodig, niet omgekeerd. Wie zou hij zonder u meekrijgen, buiten zijn "Kranskens"? Zeker de volksmassa niet. — Is hij de man om het "nieuwe België" te symboliseren? "Nos actes nous suivent"²⁴ —: men zal nooit zijn verleden vergeten.²⁵

Het M.R.P. stelt het zeer goed in Frankrijk zonder oudere beschermheeren.²⁶ Zijn positie is heel wat zuiverder en toekomstrijker dan die van de huidige C.V.P. hier. — Want wat komt er terecht van "deconfessionalisatie"? Het is spijs alle verklaringen de oude flesch met een nieuw etiket. Voorzeker men moet een paar oudere mentors hebben: een V. Cauwelaert²⁷ b.v., een man met stijl en internationale ervaring, een V. Zeeland²⁸ bv. enz. — Maar *dát* is *décor*.

In alle landen welke ik bezocht heb, landen die ons insluiten en tegen welke wij niet kunnen óproeien, zijn er drie krachten: socialisme, communisme, christen-democratie. De rest ligt op sterven. — Verlos u zoo spoedig mogelijk van de Nothomb's²⁹,

24. "Nos actes nous suivent", vertaling: onze daden blijven ons achtervolgen.

25. Herbert was als jongeman kortstondig verbonden met de anti-Belgische beweging en propageerde het weekblad *Vlaanderen*. Nadien speelde hij een belangrijke rol tijdens de stichtingsperiode van het VNV en daarna in het Verdinaso. Nergens slaagde hij erin zich een leidende rol toe te eigenen. Pas op latere leeftijd en onder druk van de Duitse dreiging verzoende hij zich met het bestaan van de Belgische staat en pleitte ervoor dat de Vlamingen een rol als leiders zouden opeisen.

26. MRP, voluit Mouvement Républicain Populaire. Tot de leiders van deze nieuwe partij in Frankrijk behoorden Georges Bidault, Robert Schuman, Pierre Pfimlin e.a. Ze beoogden een vernieuwing van de politiek in de Vierde Republiek door een grondige modernisering van het christendemocratische gedachtegoed. De partij was sterk gedeconfessionaliseerd omdat vele katholieken met eerder conservatieve opinies betrokken waren geweest bij het Vichy-regime, net zoals de meerderheid van het Franse episcopaat. De MRP-kaders kwamen doorgaans uit het verzet. Na de bevrijding haalde ze bij de eerste verkiezingen in 1945 23,9% van de stemmen. Ze speelde een belangrijke rol in coalitieregeringen met de socialistische en communistische partijen.

27. Frans Van Cauwelaert (Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek 10 januari 1880-Antwerpen 17 mei 1961). Boegbeeld van de katholiek-flamingantische studentenbeweging voor 1914. Volksvertegenwoordiger sinds 1910. Een van de belangrijkste oprichters van de krant *De Standaard*, kort na de Eerste Wereldoorlog. Hij verloor echter het pleit ten aanzien van Gustaaf Sap die de krant overnam en ze een radicalere koers deed inslaan.

28. Paul Van Zeeland, (Zinnik 11 november 1893-Brussem 22 september 1973). Was de politicus die in 1936 de electorale opgang van Rex stopte en de katholieke partij weer verstevigde. Na de bevrijding werd hij door de regering aangeduid om de repatriëring van de ontheemden te organiseren. Nadien werd hij nog minister.

29. Pierre Nothomb (Doornik 28 maart 1887-Habay-la-Neuve 29 december 1966) katholiek politicus. Vooral bekend als pleitbezorger van een Belgische annexionistische politiek ten aanzien van Nederland na 1918. Hij vond in de jaren dertig toenadering tot Van Severen en het Verdinaso hetgeen zijn vermelding in deze context kan verklaren.

Gelooft ge nog dat deze generatie zich moet opstellen achter (1)
de Herbert-generatie? Ik niet - (ik geloof het trouwens niet).
Herbert kust u noodig, niet omgekeerd. Wie zou hij zonder
u medekrijgen, buiten zijn "Kruisland"? Zeker de veldsmak-
kers. - Het is de man om het "nieuwe België" te symboliseren?
"Hoe asiel moet uitkijken" - men zal nooit zijn verleden verge-
ten. Het M.R.P. held het leer goed in Frankrijk, zonder andere
beheren. Zijn positie is heel wat leuker dan die van de huidige C.V.P. hier. - Want
wat komt er terecht van "deconfessionalisatie"? Het is
tijds alle verklaringen de oude flesch met een nieuw etiket.
Voorzeker men moet een paar andere mentors hebben: een
V. Lammelaert b.v., een man met tijd en internationale ex-
perientie, een V. Zeeuw b.v. enz. - Maar dat is al.
In alle landen welke ik bezocht heb, landen die nu in de
aanvang van de 20e eeuw leefden, zijn er drie
krachten: socialisme, communisme, christen-democratie. De
rest ligt op de achtergrond. Het is een beetje mogelijk van de
Hofmann's, de Bruny's, de Vandenbroucke's enz. Zij zijn een-
zijdig of ongelukkig. Verlos u van de Leuven-be-
slissing: waar de kerk de 100% sociale democratie tegenwoordig
is in geding, België is een voorbeeld, en ik wou dat ge
niet te verstaan hebt...! Anderzijds kunt ge wel niet meer
wachten overtuigd worden van de gevaarlijke onbruikbaarheid
van de Lottin's, V. Dorpe's, V. Kere's, Lammot's e.d.
"grands feignards" zonder inzicht, hoop ik?

"Wel, laat ons zien van de verklaringen, kunt ge misschien (2)
antwoorden? - Goed. - Bovendien dat ge een "Koningstijl"
verkiest: oprechte, tot. - Bovendien dat ge een absoluut of
relatief wilt, wat dan? Regeeren? Met wie? De overwinning
van uw generatie een veldsmakkers, en het is de
waterloop. Laat ge u laten door de gekende Herbert-gene-
re, dan komt ge in neo-kapitalisme + een beetje "ordinato"
terecht. Dan verliet ge zeker in 1950. De menschen zijn
overmoedig van hun tijd. Onze tijd is de toekomst. Weg
met de bourgeoisie! Weg met het "tijds": het is verloren energie...
Het groot probleem, indien ge wilt, is dit: waar komt ge in
Frankrijk de noodige jonge elementen met internationale
(nationale is definitief overbodig) standpunt, om de "revolutie"
te volbrengen? Ik denk dat Brusselaars en Walezen u weer
ke hert zullen zijn. De "Kruisland-specialiteit", is nog steeds
een volkkracht en overblijft; nog niet de doodskijf en het
vervalsvermogen der elite...

Om te besluiten: 1) Ik doe voor de "Frankrijk", het "leven mini-
mum", maar ik of een "Koning" blij... binnen een bende massalen.
2) De verklaringen is "Witte", overbodig.

Samenvatting met "spectator", onder meer dynamische en
minder dilettantische lading aanbieden.

3) Bovendien is een dergelijk, veelzijdig tijdschrift,
zoals de "Gedachte socialisme", maar breder van opzet, waarin
een jonge parlementaire de ideeën en verhoudingen kunnen
patten welke ze zelf... niet zullen bezitten. Ik hoop dat die

*De Bruyne's*³⁰, *De Vleeschouwer's*³¹ enz. Zij zijn voorbijgestreefd of aangetast. Verlos u van de Lamiroy-banbliksems³²: waar de Kerk de 100% sociale democratie tegenwerkt, zal zij vervolgd worden in de eerstvolgende tien jaren. De wereld is in gisting, België is een voorschootje, en ik wou dat ge mijne reiservaring hadt..! Anderzijds zult ge wel niet meer moeten overtuigd worden van de gevaarlijke onbruikbaarheid van de Losseau's³³, V. Dorpe's³⁴, V.d. Perre's³⁵, Cannoot's³⁶ e.d. "grands seigneurs"³⁷ zonder inzicht, hoop ik?

"Wel, laat ons zien ná de verkiezingen"³⁸ zult ge misschien antwoorden? — Goed. — Veronderstel dat ge den "Koningsstrijd" verliest: oppositie, soit³⁹. — Veronderstel dat ge hem absoluut of relatief wint, wat dán? Regeeren? Met wie? De overwinning zou uw generatie een véél zwaarder eisch stellen dan de nederlaag. Laat ge u leiden door de Bekaert-Herbert-generatie, dan komt ge in neo-kapitalisme + een beetje "verdinaso"

30. Edgar De Bruyne (Ieper 18 april 1898-Brussel 6 mei 1959) was hoogleraar filosofie in Gent. Trad op het politieke forum in 1936 en werd hoofdredacteur van het weekblad *Elckerlyc* dat de strekking van Frans Van Cauwelaert vertegenwoordigde. Binnen de katholieke partij vertegenwoordigde hij de burgerij. In 1939 werd hij tot senator gecoöpteerd hetgeen hij zou blijven tot 1958. Na de bevrijding speelde hij nog een belangrijke politieke rol en was ook verbonden met *De Nieuwe Standaard*.

31. Albert De Vleeschouwer (Nederbrakel 1 januari 1897-Kortenberg 24 februari 1971) speelde tijdens de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol als minister en Vlaams-katholiek boegbeeld in de regering-Pierlot in Londen. Hij bleef nog lange tijd een belangrijke politieke rol spelen.

32. Henri Lamiroy (Heurne 29 augustus 1883-Brugge 10 mei 1952) was sinds 18 december 1931 bisschop van Brugge. Hij stelde zich zeer scherp op tegen het Vlaams-nationalisme en bepleitte de primauteit van het bisschoppelijk gezag over alle geledingen van de katholieke zuil. Hij was dus een uitgesproken tegenstander van elke vorm van 'deconfessionalisering'. Na de bevrijding zou het Belgische episcopaat zich nochtans niet openlijk verzetten tegen de deconfessionalisering en eerder hameren op de 'Belgische' eenheid van de katholieke partij.

33. Losseau: mogelijk is dit een verwijzing naar een lid van een Waalse familie met nogal wat juristen in de rangen.

34. Frantz Van Dorpe (Kortrijk 20 mei 1906-Sint-Niklaas 14 mei 1990) kwam uit het Verdinaso maar koos de Belgische en tijdens de oorlog de geallieerde kant. Hij kende Tony Herbert van voor de oorlog. Hij behoorde met Willem Melis en Jef Van Bilsen tot de strekking die in het verzet ging. Hij werd als geheim agent met een parachute gedropt boven het bezette land en was actief in de netwerken Zero en Othello. Hij ging na de oorlog een langdurige politieke carrière tegemoet.

35. Van de Perre: hier wordt vermoedelijk Jozef of 'Jo' Van de Perre bedoeld, oudste zoon van de in 1924 overleden Alfons Van de Perre. Hij kantte zich tegen een al te tegemoetkomende of begripvolle houding ten aanzien van de vrijzinnigheid en in het bijzonder de socialisten en de communisten. Hij was een van de mensen die in 1947 tegen de n.v. De Gids in, de oude *De Standaard* weer zou doen herrijzen, een blad dat zich tegemoetkomender zou opstellen ten aanzien van de gewezen collaborateurs.

36. Cannoot: mogelijk gaat het om een verwijzing naar de verzetsman Fernand Cannoot, betrokken bij inlichtingendienst Athos, die als zodanig onder meer contact had met Jef Van Bilsen, oud-Verdinaso, verzetsman, herbertiaan en journalist.

37. "Grands seigneurs", vertaling: grote heren. Deze omschrijving is negatief bedoeld: mensen die zich als belangrijk beschouwen en zich ook zo gedragen.

38. De eerste naoorlogse verkiezingen vielen op 17 februari 1946. De CVP bleef echter in de oppositie gedrongen.

39. "Soit", vertaling: het weze zo.

6
taak niet zoals in 'tverleden zal overgelaten worden aan
godvruchtige maar vruchteloze Dominikanen, Norbertijnen en
Jezuïeten. Ik stel me ter beschikking, en hoop vanwege
de Pschaert-millioenen hetzelfde.

4) Personeelsconstipatie van "N.V. De Gids", vergt een
drastisch zuigeermiddel.

Beste groeten,
J. Staels.

P.S. 1) Mijn twee vliegende broers werden gededemobiliseerd en
konden in België ... burgerklederen kopen. Ze krijgen er
geen in Engeland! - De oudste keert terug naar Londen
met een vage correspondentie-opdracht voor "De Vlaamse".
De andere, die van "de Hel in den Hemel", bezuigt sedert
hij geen nachtjagers meer kan weerschieten. Indien hij
een collaborateur was zoals Roos en tutti quanti, zou
hij tenminste een "plaats" hebben ...

Het ge-serieuzere documentatie verkiest over "Landverdediging",
in plaats van opgezwollen "hoofdartikels", kan hij ze u
besorgen. Maar men zou zeggen dat het "Hecht humeur" is...

P.S. 2) Ik zal met genoegen een weerlegging van dezen brief
lezen. Voor bewijzen kapituleer ik altijd; voor beweringen
nooit.

En ik word hoe langer hoe strijdlustiger!

J.S.

terecht. Dan verliest ge zéker in 1950. De menschen zijn onherroepelijk van hun tijd. Onze tijd is de toekomst. Weg met de souvenirs! Weg met het "spijt": het is verloren energie. Het groot probleem, indien ge wint, is dit: waar haalt ge in Vlaanderen de noodige jonge elementen met internationale (nationale is definitief onvoldoende) standing, om de "revolutie" te voltrekken? Ik vrees dat Brusselaars en Walen u weer te sterk zullen zijn. De "Vlaamsche specialiteit" is nog steeds ruwe volkskracht en werklust; nog niet de denkstijl en het leidersvermogen der elite...

Om te besluiten: 1) Ik doe voor de "Standaard" het "levensminimum", daar ik op één vleugel vlieg... tusschen een bende musschen.

2) Na de verkiezingen is "t Westen" overbodig⁴⁰. Samensmelting met "Spectator" onder méér dynamische en minder diletantische leiding aanbevolen.

3) Broodnodig is een degelijk, veelzijdig tijdschrift, zoals de "Cahiers socialistes"⁴¹, maar breeder van opzet, waarin uw jonge parlementairs de ideeën en inlichtingen kunnen putten welke ze zelf... niet zullen bezitten. Ik hoop dat die taak niet zooals in 't verleden zal overgelaten worden aan godvruchtige maar vruchteloze Dominicanen, Norbertijnen en Jezuiten.⁴² Ik stel me ter beschikking en hoop vanwege de Bekaert-millioenen hetzelfde.

Personielsconstipatie van "N.V. De Gids", vergt een drastisch purgeermiddel.⁴³

Beste groeten,

J Staels.

40. Het politieke vormingsblad van de jongere generatie Vlaamse katholieken. Het heette voluit *Het Westen. Weekblad der democratische elites*, en verscheen van 1945 tot 1946.

41. Dit maandblad was het richtinggevende intellectuele blad van de socialistische partij waarin artikelen van hoog intellectueel niveau werden gepubliceerd. Het eerste nummer verscheen in 1944. Het heette voluit: *Les cahiers socialistes: revue mensuelle indépendante de critique sociale*. Het verscheen onder deze titel tot nr. 36 in 1953.

42. Hij doelt hier op de tijdschriften gepatroneerd door religieuze ordes zoals *Kultuurleven* (dominikanen) en *Streven* (jezuïeten) die al tijdens het interbellum bestonden en die probeerden om het Vlaamse geestesleven te bevruchten.

43. De historiograaf van *De Standaard* Gaston Durnez schatte dat de n.v. zo'n 120 voltijdse en deeltijdse krachten tewerkstelde hetgeen veel meer was dan een Belgisch persbedrijf ooit in dienst had gehad.

P.S. 1) Mijn twee vliegende broers⁴⁴ werden gedemobiliseerd en komen in België... burgerkleeven kopen. Ze krijgen er geen in Engeland!⁴⁵ – De oudste keert terug naar Londen met een vage correspondentie-opdracht voor “De Standaard”. De andere, die van “de Hel in den Hemel”, vegeteert sedert hij geen nachtjagers⁴⁶ meer kan neerschieten. Indien hij een collaborateur was zoals Roos⁴⁷ en tutti quanti, zou hij tenminste een “plaats” hebben...

Als ge serieuze documentatie verkiest over “Landsverdediging” in plaats van opgezwollen “hoofdartikels”, kan hij ze u bezorgen. Maar men zou zeggen dat het “slecht humeur” is...

P.S. 2) Ik zal met genoegen een weerlegging van dezen brief lezen. Voor bewijzen kapituleer ik altijd; voor beweringen nooit.

En ik word hoe langer hoe strijdlustiger!

J.S.”

44. De oudste was Marcel G.L. Staels, geboren in Meerbeke op 21 oktober 1919. De jongste was Alfred André Urbain (Meerbeke 5 september 1921). Alfred werd opgeleid tot boordschutter en vloog met een Lancaster 28 bombardementsmissies boven Duitse steden tussen november 1944 en april 1945. Op 10 december 1945 zwaaide hij af bij de RAF. Hij werd nadien piloot en reserveofficier in het Belgische leger.

45. De oorlogsinspanning had de Britse economie totaal leeggezogen waardoor de bevolking er op materieel vlak na de oorlog slechter aan toe was dan de Belgen. De rantsoenering bleef op de Britse eilanden heel wat langer in voege dan in België.

46. Duitse “nachtjagers”: Heinkel HE 219 of omgebouwde en van een radarinstallatie voorziene Messerschmidt 110 of Junkers 88. Ze waren bedoeld voor inzet tegen de Britse bommenwerpers die 's nachts boven Duitsland opereerden. Ze moesten dus op radar hun doelwit kunnen vinden. Het kwam er voor de boordschutters van de bommenwerpers op aan de naderende nachtjagers eerst op te merken en raak te schieten.

47. “Roos”: Mogelijk bedoelt hij Miel Roos die redacteur buitenland zou worden in de redactie van de krant *De Nieuwe Gids*. Over zijn eventuele betrokkenheid bij de collaboratie zijn echter geen gegevens voorhanden.

BESLUIT

We weten voorslagnog relatief weinig over de verdere levensloop van Jozef Stael en de invloed die hij nadien heeft uitgeoefend.⁴⁸ Gelet op zijn houding ten aanzien van de gewezen collaboratie lag het voor hem niet voor de hand over te stappen van de n.v. De Gids naar de groep rond de familie Sap toen die *De Standaard* weer begon uit te geven in 1947. Dat gebeurde met een veel radicaler flamingantisch profiel dan *De Nieuwe Standaard* en een tegemoetkomende houding ten aanzien van de collaboratie. Stael schreef nog wel voor het tijdschrift *De Spectator* en hij trad op als voordrachtgever op de sociale week die de christelijke arbeidersbeweging in augustus 1949 organiseerde. Op de sociale week van 1952 was hij er weer bij en handelde hij over de staat en de internationale ontwikkeling. Hij bleef dus bekommerd om de internationale context waarbinnen de Belgische politiek vorm moest krijgen. Dat zou ook in zijn verdere leven zo blijven. Later werd hij veeleer een typische 'kabinetard' in dienst van Theo Lefèvre, een geestes- en generatiegenoot met een gelijkaardige ideologische achtergrond als gewezen verzetsman en herbertaan. Lefèvre verwierf in de jaren 1950 een sterke machtspositie als partijvoorzitter. Hij werd premier van een travaillistische regering in 1961. De tijd deed ondertussen zijn werk en nieuwe generaties traden voor het voetlicht. Later werkte Stael op het kabinet van de negentien jaar jongere uitgesproken flamingantische cvp-politicus Wilfried Martens, die in de jaren 1970 de leidende figuur werd van de christen-democratie. Maar dat was aan het einde van zijn professionele carrière. Stael stierf in Brussel op 27 april 1996.

Coppé en Vandekerckhove zetten in de komende jaren hun steile politieke opgang verder. Voor mentor Tony Herbert zag de toekomst er anders uit. De opmerkingen van Stael sneden hout. In zijn arrondissement Kortrijk groeide de weerstand tegen de man met zijn autoritair getinte verleden. Ook hier biedt het archief Vandekerckhove ons een inkijk. Hij bewaarde een kopie van een brief vanuit de Kortrijkse christelijke vakbeweging aan het Nationaal Bestuurscomité van de cvp in Brussel, d.d. 5 maart 1946, dus van amper een paar maanden na de beschouwingen van Stael. De brief werd getekend door Leopold Verhenne, geboren in Kortrijk op 28 augustus 1912, vakbondsleider en parlementslid. Hij waarschuwde dat de recente verkiezingen aantoonde dat de christelijke werklieden de cvp "*een voorlopig en voorwaardelijk vertrouwen*" hadden geschonken. Dat het gerucht liep dat Herbert werd voorgesteld als te coöpteren senator schoot daarom bij hem in het verkeerde keelgat. Herbert vertelde en schreef wel dat hij sociale beginselen was toegedaan maar hij paste ze allerminst toe in zijn eigen textielbedrijf. Hij raadde daarom de coöptatie sterk af. Verhenne haalde onder meer aan dat er werd gefluisterd dat

48. Er werd archief van hem neergelegd in het ADVN, te vinden onder BE ADVN AC291 – Archief Jozef Stael. Stael was ook in briefwisseling met Ward Hermans.

die coöptatie “de vergelding zou zijn voor de steun welke zekere pers aan de CVP heeft verleend”. Dat gefluister was onvermijdelijk, gelet op de rol die de bladen van de n.v. De Gids speelden ten bate van de partij. Dat zal zich overigens ook in andere arrondissementen en partijcenakels hebben voorgedaan.⁴⁹

Herbert lag niet goed bij de leden van de christelijke arbeidersbeweging en zou inderdaad nooit doordringen tot in het parlement. Op politiek terrein deemsterde hij daarna zienderogen weg. Maar dat zijn invloed op de katholieke partij in die enkele jaren na de bevrijding zeer groot was, is een feit. De brontekst geeft ons daarvan een mooi beeld. Ze biedt ook zicht op de redenen waarom Herbert het voorplan nadien moest verlaten.

Een van de eerste ernstige pogingen van de Belgische historiografie om greep te krijgen op deze naoorlogse jaren kreeg de titel *Tussen restauratie en vernieuwing*.⁵⁰ Deze brontekst geeft een mooi voorbeeld van de spanningen die dit in het Vlaamse katholicisme – en dus ook in de Vlaamse beweging – teweegbracht. Dat de ‘vernieuwers’ waartoe Staels behoorde, erin slaagden om de partij sterk te beïnvloeden, is een feit. Anderzijds zou de Vlaamse beweging al snel weer onder invloed komen van mensen die tijdens de bezettingsjaren niet hadden gekozen voor het verzet.

Luc Vandeweyer (°1956) is doctor in de geschiedenis en archivaris bij het Algemeen Rijksarchief. Hij publiceerde over tal van aspecten van de Vlaamse beweging in de Eerste Wereldoorlog, het interbellum en de Tweede Wereldoorlog.

49. Te vinden in BE ADVN AC654 – Archief Michiel Vandekerckhove, D12594(1/1).

50. E. Witte, J.C. Burgelman & P. Stouthuysen (red.), *Tussen restauratie en vernieuwing. Aspecten van de naoorlogse Belgische politiek (1944-1950)*, Brussel, 1990.